

مجله علمی کاربردی منابع طبیعی

بهره‌برداری و پرورش آبزیان

جلد چهارم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۴

<http://japu.gau.ac.ir>

رفتار اطلاع‌یابی پرورش‌دهندگان ماهیان گرمابی منطقه سنکر شهرستان رشت

* محمدصادق الهیاری^۱، ابراهیم رجب‌زاده^۲، محمد عابدی^۳ و مینا صادق‌زاده^۴

^۱دانشیار، گروه مدیریت کشاورزی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ^۲دانش آموخته مرکز تحقیقات کشاورزی و

منابع طبیعی گیلان، ^۳استادیار، گروه مدیریت کشاورزی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر،

^۴باشگاه پژوهشگران جوان، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۲/۰۳؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۳/۰۴

چکیده

هدف این تحقیق توصیفی-پیمایشی، بررسی رفتار اطلاع‌یابی پرورش‌دهندگان ماهیان گرمابی در منطقه سنکر شهرستان رشت بود. جامعه آماری شامل همه مدیران واحدهای تکثیر و پرورش ماهیان گرم‌آبی ($N=100$) بود که حجم نمونه با استفاده از جدول حداقل حجم نمونه بارتلت و همکاران مشخص شد ($n=70$). ابزار اصلی پژوهش پرسشنامه‌ای بود که روایی صوری و محتوایی آن توسط کارشناسان مورد تأیید قرار گرفت. همچنین برای سنجش پایایی پرسشنامه، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد (دسترسی به منابع اطلاعاتی ۰/۸۱، ارزیابی اطلاعات ۰/۷۲، حفظ و نگهداری اطلاعات ۰/۷۹). یافته‌های تحلیل خوشه‌ای بیانگر آن بود که افراد مورد مطالعه در این تحقیق از لحاظ ارزیابی اطلاعات از وضعیت خوبی برخوردار بوده‌اند. همچنین اکثریت مدیران واحدهای پرورش ماهیان گرم‌آبی از رفتار اطلاع‌یابی متوسطی برخوردار بودند. بین رفتار اطلاع‌یابی پرورش‌دهندگان و میزان تحصیلات، رابطه مثبت و معنی‌دار وجود داشت. همچنین بین رفتار اطلاع‌یابی و سن رابطه منفی و معنی‌داری در سطح خطای یک درصد وجود داشت.

واژه‌های کلیدی: ماهیان گرمابی، ارزیابی اطلاعات، دسترسی به اطلاعات، حفظ اطلاعات، اطلاع‌یابی

*مسئول مکاتبه:

مقدمه

نقش داده و اطلاعات در مدیریت سازمان‌ها، نقشی حیاتی و اساسی است و اطلاعات یکی از مهم‌ترین منابعی است که در اختیار مدیران قرار دارد، لذا باید بتوانند آن را مانند هر منبع دیگری مدیریت کنند (صرافی‌زاده، ۲۰۰۸). با در نظر گرفتن سهم دانش و اطلاعات در ارتقای بهره‌وری، تسهیل پایداری و توانمندسازی منابع انسانی بخش کشاورزی و شیلات، نظام دانش و اطلاعات پرورش‌دهندگان ماهی، چارچوب مناسبی برای ترسیم جریان‌های دانش و اطلاعات در بخش شیلات و تبیین جایگاه و تعاملات فعالان عرصه توسعه کشاورزی و شیلات به‌شمار می‌رود. رفتار اطلاع‌یابی جنبه‌های مختلفی مانند انگیزه‌ها و اهداف جستجوی اطلاعات، روش‌ها و ابزار دست‌یابی به اطلاعات، شناسایی، جستجو، کسب اطلاعات موردنیاز را شامل می‌شود. نوع نیاز بر شیوه‌های جستجو یا رفتار اطلاع‌یابی استفاده‌کنندگان تأثیر می‌گذارد و باعث می‌شود که شیوه‌های جستجوی اطلاعات و استفاده از منابع، متفاوت گردد. همچنین رفتار اطلاع‌یابی را عبارت از فرایندهای درونی و عوامل بیرونی می‌دانند که بر جستجوی اطلاعات تأثیر می‌گذارد و روش‌های فردی پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی را تغییر می‌دهد (نوروزی چاکلی، ۲۰۰۶). هدف رفتارهای اطلاع‌یابی، رسیدن به جواب‌هایی برای این‌گونه پرسش‌هاست؛ شخص برای یافتن نیازهای اطلاعاتی خود چه می‌کند؟ چگونه منابع اطلاعاتی را انتخاب و آن‌ها را جستجو می‌کند؟ چگونه به آن دسترسی می‌یابد؟ چه عواملی بر این رفتار وی تأثیر می‌گذارد؟ همچنین تیلور (۱۹۸۵) رفتار اطلاع‌یابی را عبارت از مجموعه فرایندهایی می‌داند که در نهایت به اطلاعات سودمند منجر می‌شوند (نوروزی چاکلی، ۲۰۰۶).

وجود و تولید حجم زیادی از اطلاعات در زمینه‌های گوناگون، دوران کنونی را به عصر اطلاعات تبدیل کرده و پدیده‌ای به نام انفجار اطلاعات را به‌وجود آورده است. یکی از مسائل این دوران، توزیع اطلاعات بر پایه نیازهای واقعی کاربران و توانایی استفاده از آن می‌باشد (مدنی و همکاران، ۲۰۰۷). بنابراین، شناخت بیشتر از رفتار اطلاع‌یابی به ما کمک می‌کند تا پیشرفت‌های اطلاعاتی بیشتری به‌دست آید و سامانه اطلاعاتی بهتری طراحی شود (ادهمی، ۲۰۰۷). واقعیت امر این است که رفتار اطلاع‌یابی پرورش‌دهندگان یک چرخه است. پرورش‌دهندگان در حین تلاش برای انجام امور پرورش ماهی و سایر امور زندگی و معشیت خویش نیازمند دانش و اطلاعات فناوری هستند و بر آوردن این نیازها آن‌ها را به تکاپو وا می‌دارد. بسته به شرایط و امکانات خویش از کانال‌ها و مجاری معینی برای

دسترسی و بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی جهت تأمین نیازهای خویش سود می‌برند. این روند، برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی آن‌ها را در پی خواهد داشت که در صورت مناسب بودن اطلاعات دست یافته جهت تأمین نیازهای مربوطه، رضایت‌مندی آن‌ها از منابع اطلاعاتی محقق خواهد شد. چنین وضعیتی پیامدها و بازخوردهایی را نیز در پی دارد.

بر اساس نتایج پزشکی‌راد و زمانی میان‌دستی (۲۰۰۵)، انگیزه اصلی جستجو اطلاعات در بین مدیران و متخصصان ترویجی، علاقه آن‌ها به پیشرفت شغلی است و سه منبع اصلی اطلاعاتی مورد استفاده این گروه به ترتیب شامل کتاب‌های فارسی، مجلات علمی فارسی زبان و گزارش‌های فنی-علمی گزارش شده است. محمدی (۲۰۰۲) نیز رابطه متغیرهایی همچون میزان درک از شغل، سن، میزان تحصیلات، سابقه کار، سطح تحصیلات تخصصی با متغیر رفتار اطلاع‌یابی کارشناسان ترویج استان زنجان را شناسایی نموده است. نارو (۲۰۰۱) فقدان اطلاعات مناسب، فقدان تسهیلات و فناوری عرضه اطلاعات، عدم روزآمدی اطلاعات و هزینه‌بر بودن کسب اطلاعات را از جمله موانع دسترسی زنان و مردان کشاورز بر اطلاعات کشاورزی بر شمرده شده است. مطالعات مونیاسی و همکاران (۲۰۰۳) در مورد منابع اطلاعاتی و کانال‌های ارتباطی و ترویج مدیریت علف هرز مراتع در جنوب شرقی کنیا در بین دو جامعه نشان داد که سازوکارهای سنتی انتشار اطلاعات از طریق رهبران محلی، همسایگان و سمینارها نیز از آنچه انتظار می‌رود، کارایی کمتری دارند. همچنین، قرشی و همکاران (۲۰۰۸) بیان داشتند که آگاهی از منابع، محیط پیرامون، مشارکت دانشجویان، زمینه‌های فرهنگی و آموزشی، توانایی استفاده از ابزار و امکانات، خود ارزشیابی، تأثیر مثبتی بر روی نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان دارد.

این تحقیق در پی پاسخگویی به این سوال است که رفتار اطلاع‌یابی پرورش دهندگان ماهیان گرمابی در منطقه سنگر شهرستان رشت چگونه است؟ بنابراین، هدف کلی تحقیق حاضر تحلیل رفتار اطلاع‌یابی در بین پرورش دهندگان ماهیان گرمابی در منطقه سنگر است، که اهداف اختصاصی بررسی ویژگی‌های فردی پاسخگویان، تعیین سطح مؤلفه‌های رفتار اطلاع‌یابی (دسترسی به منابع اطلاعات، ارزیابی اطلاعات و حفظ و نگهداری اطلاعات) در بین پرورش دهندگان ماهیان گرمابی، گروه‌بندی پرورش دهندگان ماهیان سردآبی براساس سطح رفتار اطلاع‌یابی را در بر می‌گیرد.

مواد و روش‌ها

پارادایم غالب این تحقیق کمی است و برای جمع‌آوری داده‌های موردنیاز از روش پیمایشی استفاده شد. جامعه آماری این مطالعه ۱۰۰ نفر از مدیران واحدهای تکثیر و پرورش ماهیان گرم‌آبی در سال ۱۳۹۴ در منطقه سنگر شهرستان رشت بودند که حجم نمونه با استفاده از جدول حداقل حجم نمونه بارتلت و همکاران (۲۰۰۱) ۷۰ نفر انتخاب شدند. از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده برای انتخاب نمونه‌های آماری استفاده شد.

ابزار اصلی پژوهش پرسشنامه‌ای مبتنی بر دو بخش بود که بخش اول پرسشنامه به نگرش پاسخ‌گویان در خصوص مسائل مربوط به رفتار اطلاع‌یابی بین پرورش‌دهندگان ماهی گرم‌آبی بخش سنگر می‌پرداخت، این بخش از پرسش‌نامه شامل ۲۸ سؤال (گویه) بود که برای طراحی این سؤالات، از طیف چهار گزینه‌ای استفاده گردید. همچنین بخش دوم شامل اطلاعات کلی و جمعیت‌شناختی پرورش‌دهندگان بود. به‌منظور بررسی روایی محتوای پرسشنامه، به‌دلیل این‌که این پرسشنامه توسط محققان اقتباس و طراحی شده بود، بعد از تنظیم پرسشنامه اولیه، ابتدا در اختیار چند تن از اساتید دانشگاه و کارشناسان امر قرار داده شد تا در رابطه با روایی پرسشنامه، این‌که سؤالات مطرح شده، آنچه را که مدنظر است، اندازه‌گیری می‌کنند یا نه؟ اظهار نظر نمایند. نظرهای اصلاحی اساتید و کارشناسان در پرسشنامه نهایی لحاظ گردید و تغییرات لازم به‌وجود آمد. به‌منظور سنجش پایایی پرسشنامه، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد (دسترسی به منابع اطلاعاتی ۰/۸۱، ارزیابی اطلاعات ۰/۷۲، حفظ و نگهداری اطلاعات ۰/۷۹) که نتایج حاصل بیانگر پایایی ابزار تحقیق بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آماره‌های توصیفی نظیر فراوانی، درصد، میانگین و انحراف‌معیار و در بخش تحلیل استنباطی داده‌ها از مقایسه میانگین (آزمون t و F) و نیز از تحلیل خوشه‌ای با استفاده از نرم‌افزار SPSS¹⁹ جهت گروه‌بندی پرورش‌دهندگان ماهیان گرم‌آبی استفاده شد.

نتایج و بحث

نتایج تحقیق نشان داد که اکثر پاسخگویان مرد و تنها ۸/۶ درصد از آنان زن بودند. میانگین سنی پاسخگویان حدود ۴۵ سال بود که بیشترین فراوانی آن مربوط به گروه سنی بیشتر از ۴۵ سال قرار داشت. همچنین ۷۸/۶ درصد پاسخگویان متأهل بودند و از نظر میزان تحصیلات، بیشترین فراوانی مربوط به افرادی با تحصیلات زیردیپلم با ۳۵/۷ درصد بوده و کمترین فراوانی (۳۱/۴ درصد) مربوط به تحصیلات دیپلم بود. میانگین سابقه کار در میان افراد مورد مطالعه حدود ۱۲ سال بوده و ۵۴/۳

درصد آنان سابقه کار کمتر از ۱۰ سال داشتند. ۴۰ درصد از افراد سابقه عضویت در تعاونی تولید ندارند و به طور متوسط این افراد سابقه عضویتی در حدود ۶ سال داشتند. به طور متوسط سطح زیر کشت افراد مورد مطالعه حدود ۲ هکتار بوده و بیشترین سطح ۱۰ هکتار و کمترین ۰/۵ هکتار بوده است. به طور متوسط این افراد در مزارع پرورش خود ۲/۵ تن ماهی تولید می‌کردند.

رفتار اطلاع‌یابی پاسخگویان در سه حیطه ارزیابی اطلاعات، حفظ و نگهداری اطلاعات و دسترسی به اطلاعات مورد بررسی قرار گرفت. در خصوص دسترسی پاسخگویان به منابع اطلاعاتی، نتایج نشان داد که بیشتر آن‌ها اطلاعات خود را از طریق پرورش‌دهندگان که در همسایگی‌شان هستند به دست می‌آورند ($M=2/99$)، همچنین پرورش‌دهندگان موفق و پیشرو نیز منابع اطلاعاتی برای این افراد محسوب می‌شوند ($M=2/80$). آن‌ها همچنین بیان نمودند که از طریق جلسه‌ها و نشست با پرورش‌دهندگان و نیز تعاونی‌های پرورش ماهی می‌توانند به اطلاعات مورد نیاز خود دسترسی داشته باشند (جدول ۱).

جدول ۱- توزیع فراوانی شاخص‌های دسترسی به منابع اطلاعات.

رتبه	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۰/۸۶	۲/۹۹	پرورش‌دهندگان همسایه
۲	۰/۹۶	۲/۸۰	پرورش‌دهندگان موفق و پیشرو
۳	۰/۹۸	۲/۷۳	جلسه و نشست با پرورش‌دهندگان
۴	۱/۱۰	۲/۳۳	تعاونی‌های پرورش ماهی
۵	۰/۸۹	۲/۲۹	تلویزیون و رادیو
۶	۰/۸۷	۲/۲۹	نشریات ترویجی
۷	۰/۹۰	۲/۱۷	اینترنت و غیره
۸	۱/۰	۲/۱۶	مسئولان محلی روستا
۹	۱/۰۳	۲/۰۹	شرکت در کلاس‌های آموزشی- ترویجی
۱۰	۰/۹۲	۲/۰۰	ترویج شیلات
۱۱	۰/۹۲	۱/۹۹	سماکان و حجره‌داران (ماهی فروشان)
۱۲	۰/۸۶	۱/۹۶	مراکز تحقیقاتی شیلات
۱۳	۰/۷۹	۱/۹۴	فروشندگان نهاده‌ها و دستورالعمل استفاده از نهاده‌ها
۱۴	۰/۶۶	۱/۶۴	نمایشگاه‌های کشاورزی
۱۵	۰/۷۷	۱/۵۴	شرکت‌های خصوصی
۱۶	۰/۷۶	۱/۵۰	سایر ارگان‌های دولتی

بهره‌برداری و پرورش آبزیان (۴)، شماره (۴) زمستان ۱۳۹۴

نتایج جدول ۲ بیانگر آن بود که پاسخگویان از طریق مشورت با پرورش‌دهندگان موفق و نمونه (M=۳/۰۷) و مقایسه دانش خود با تجربیات سایر پرورش‌دهندگان ماهی (M=۲/۸۶) می‌توانند به ارزیابی اطلاعات خود بپردازند. همچنین تبادل نظر و مشورت با اعضای خانواده (M=۲/۸۴) نیز می‌تواند آن‌ها را در ارزیابی اطلاعات خود کمک نماید (جدول ۲).

جدول ۲- توزیع فراوانی شاخص‌های ارزیابی اطلاعات.

رتبه	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۰/۷۵	۳/۰۷	مشورت با پرورش‌دهندگان موفق و نمونه
۲	۰/۸۰	۲/۸۶	مقایسه دانش خود با تجربیات سایر پرورش‌دهندگان ماهی
۳	۰/۷۵	۲/۸۴	تبادل نظر و مشورت با اعضای خانواده خود
۴	۰/۹۳	۲/۷۹	بررسی در خصوص درستی یا نادرستی دانش پرورش ماهی خود
۵	۰/۹۴	۲/۲۶	بهره‌گیری از کارکنان و متخصصین
۶	۰/۸۲	۲/۲۳	تجزیه و تحلیل رفع مشکلات از طریق کارکنان شیلات و کشاورزی

در زمینه حفظ و نگهداری اطلاعات، پاسخگویان بر این عقیده بودند که حفظ و از برکردن اطلاعات پرورش ماهی، گفتن، به‌خاطر سپردن و ذخیره‌سازی اطلاعات توسط اعضا خانواده، یادداشت کردن مطالب و دفترچه یادداشت می‌تواند به‌ترتیب به‌عنوان مهمترین روش‌های حفظ و نگهداری اطلاعات آن‌ها می‌باشد (جدول ۳).

جدول ۳- توزیع فراوانی روش‌های حفظ و نگهداری اطلاعات.

رتبه	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱	۰/۹۰	۲/۷۹	حفظ و از برکردن اطلاعات پرورش ماهی
۲	۰/۷۹	۲/۶۶	گفتن، بخاطر سپردن و ذخیره‌سازی اطلاعات توسط اعضا خانواده
۳	۰/۸۱	۲/۵۶	یادداشت کردن مطالب
۴	۰/۹۲	۲/۴۱	جزوات و نوشته‌های اطلاعات پرورش ماهی
۵	۰/۹۷	۲/۰۶	سی‌دی، فلش و غیره

به منظور شناسایی سطح رفتار اطلاع‌یابی پرورش‌دهندگان، ابتدا با استفاده از تحلیل عاملی، نمره عاملی برای هر یک از سه مؤلفه دسترسی به منابع اطلاعاتی، ارزیابی اطلاعات و حفظ اطلاعات محاسبه شد. سپس با استفاده از تحلیل خوشه‌ای و با استفاده از نمره عاملی، با توجه به بالاترین میزان مشابهت، در خوشه اول ۵۳ نفر، در خوشه دوم ۱۴ نفر و در خوشه سوم ۳ نفر قرار گرفتند. با استفاده از میانگین به دست آمده پرورش‌دهندگان به سطوح (پایین، متوسط و بالا) طبقه‌بندی شدند. بدین صورت که بالاترین میانگین در میان سه خوشه نشان‌دهنده سطح بالا می‌باشد و به ترتیب میانگین‌های بعدی سطوح متوسط و پایین رفتار اطلاع‌یابی را به خود اختصاص دادند (جدول ۴). نتایج حاصل از تحلیل خوشه‌ای نشان داد که مؤلفه ارزیابی اطلاعات با میانگین ۲/۶۷ در رتبه اول، مؤلفه حفظ اطلاعات در رتبه دوم ($M=2/49$) و مؤلفه دسترسی به اطلاعات در رتبه سوم ($M=2/15$) قرار گرفتند، این بدان معنی است که افراد پاسخگو در ارزیابی اطلاعات وضعیت بهتری دارند (جدول ۴).

جدول ۴- رتبه‌بندی مؤلفه‌های رفتار اطلاع‌یابی پرورش‌دهندگان ماهیان گرمابی منطقه سنگر.

SD	M	سطوح
۰/۵۴	۲/۶۷	ارزیابی اطلاعات
۰/۶۲	۲/۴۹	حفظ اطلاعات
۰/۴۶	۲/۱۵	دسترسی به اطلاعات

همچنین نتایج تحلیل خوشه‌ای بیانگر آن بود که ۴/۳ درصد افراد (۳ نفر) دارای رفتار اطلاع‌یابی پایین ($M=1/42$) و ۵۳ نفر دارای سطح متوسطی از رفتار اطلاع‌یابی ($M=2/22$) بودند که بیشتر پاسخگویان در این سطح قرار گرفتند. همچنین ۱۴ نفر (۲۰ درصد) از این افراد دارای رفتار اطلاع‌یابی بالایی ($M=2/95$) بودند (جدول ۵).

جدول ۵- سطوح رفتار اطلاع‌یابی پرورش‌دهندگان ماهیان گرمابی منطقه سنگر.

SD	M	درصد	فراوانی	سطوح
۰/۲۲	۱/۴۲	۴/۳	۳	رفتار اطلاع‌یابی پایین
۰/۲۹	۲/۲۲	۵۷/۷	۵۳	رفتار اطلاع‌یابی متوسط
۰/۲۰	۲/۹۵	۲۰/۰	۱۴	رفتار اطلاع‌یابی بالا
		۱۰۰	۷۰	جمع کل

بهره‌برداری و پرورش آبزیان (۴)، شماره (۴) زمستان ۱۳۹۴

همچنین افراد از لحاظ دسترسی به اطلاعات، ارزیابی اطلاعات و حفظ اطلاعات نیز به سه گروه تقسیم شدند. در هر سه مؤلفه، اکثریت افراد یعنی ۵۳ نفر در سطح متوسط قرار داشتند و همچنین ۱۴ نفر (۲۰ درصد) در سطح بالا و ۳ نفر (۴/۳ درصد) نیز در سطح پایین جای گرفتند (جدول ۶).

جدول ۶- سطوح مؤلفه‌های رفتار اطلاع‌یابی پرورش‌دهندگان ماهیان گرمابی منطقه سنگر.

سطوح	فراوانی	درصد	M	SD
دسترسی به اطلاعات				
پایین	۳	۴/۳	۱/۵۲	۰/۲۹
متوسط	۵۳	۵۷/۷	۲/۰۴	۰/۳۷
بالا	۱۴	۲۰/۰	۲/۶۹	۰/۳۱
ارزیابی اطلاعات				
پایین	۳	۴/۳	۱/۵۰	۰/۲۹
متوسط	۵۳	۵۷/۷	۲/۵۶	۰/۳۶
بالا	۱۴	۲۰/۰	۳/۳۶	۰/۳۹
حفظ اطلاعات				
پایین	۳	۴/۳	۱/۰۵	۰/۰۹
متوسط	۵۳	۵۷/۷	۲/۳۷	۰/۴۰
بالا	۱۴	۲۰/۰	۲/۹۵	۰/۲۰

بین رفتار اطلاع‌یابی پرورش‌دهندگان و میزان تحصیلات، رابطه مثبت و معنی‌دار در سطح یک درصد وجود داشت ($r=0/378$). همچنین بین رفتار اطلاع‌یابی و سن رابطه منفی و معنی‌داری در سطح یک درصد بود. ولی بین این متغیر و سابقه پرورش ماهی، رابطه معنی‌داری مشاهده نگردید (جدول ۷).

جدول ۷- رابطه بین رفتار اطلاع‌یابی و برخی متغیرهای تحقیق.

متغیر	نوع ضریب همبستگی	مقدار r	سطح معنی‌داری
سن	پیرسون	-۰/۳۴۹**	۰/۰۰۳
سابقه پرورش ماهی	پیرسون	-۰/۰۰۲	۰/۹۸۹
میزان تحصیلات	اسپیرمن	۰/۳۷۸**	۰/۰۰۱

بین رفتار دسترسی به منابع اطلاعاتی و میزان تحصیلات، رابطه مثبت و معنی‌دار در سطح یک درصد وجود داشت ولی بین این متغیر و سن ($F=0/349$) و سابقه پرورش ماهی ($F=0/002$) رابطه معنی‌داری مشاهده نگردید. بین رفتار ارزیابی اطلاعات و سن، رابطه منفی و معنی‌دار در سطح یک درصد وجود داشت ولی بین این متغیر و میزان تحصیلات ($F=0/378$) رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح یک درصد مشاهده گردید. متغیر ارزیابی اطلاعات و سابقه پرورش ماهی رابطه معنی‌داری وجود نداشت. همچنین بین رفتار حفظ اطلاعات و سن، رابطه منفی و معنی‌دار در سطح یک درصد وجود داشت ولی بین این متغیر و سابقه پرورش ماهی و میزان تحصیلات، رابطه معنی‌داری مشاهده نگردید (جدول ۸).

جدول ۸- رابطه بین مرلفه‌های رفتار اطلاع‌یابی و برخی متغیرهای تحقیق.

متغیر	نوع ضریب همبستگی	مقدار r	سطح معنی‌داری
سن	پیرسون	-۰/۲۳۲	۰/۰۵۳
دسترس‌ی به منابع اطلاعاتی	سابقه پرورش ماهی	۰/۱۱۴	۰/۳۴۸
میزان تحصیلات	اسپیرمن	۰/۳۴۸**	۰/۰۰۳
سن	پیرسون	-۰/۳۹۰**	۰/۰۰۱
ارزیابی اطلاعات	سابقه پرورش ماهی	-۰/۱۰۲	۰/۴۰۱
میزان تحصیلات	اسپیرمن	۰/۴۱۵**	۰/۰۰۰
سن	پیرسون	-۰/۳۶۳**	۰/۰۰۲
حفظ اطلاعات	سابقه پرورش ماهی	-۰/۱۴۲	۰/۲۴۲
میزان تحصیلات	اسپیرمن	۰/۲۳۴	۰/۰۵۱

نتایج آزمون t نشان می‌دهد که رفتار اطلاع‌یابی حاصل از نمرات کسب شده دو گروه از پرورش-دهندگان زن و مرد تفاوت معنی‌دار مشاهده نشد (جدول ۹).

جدول ۹- مقایسه رفتار اطلاع‌یابی بر اساس جنسیت.

متغیر گروه‌بندی	سطح	گروه‌ها	میانگین	انحراف معیار	آماره t	معنی‌داری
رفتار اطلاع‌یابی	جنس	زن	۲/۳۵	۰/۴۵	-۰/۰۹۵	۰/۹۲۵
		مرد	۲/۳۳	۰/۴۳		

بهره‌برداری و پرورش آبزیان (۴)، شماره (۴) زمستان ۱۳۹۴

نتایج حاصل از آزمون F نشان داد که بین امتیاز حاصل رفتار اطلاع‌یابی بر اساس میزان تحصیلات افراد تفاوت معنی‌دار در سطح پنج درصد وجود داشت (جدول ۱۰).

جدول ۱۰- مقایسه رفتار اطلاع‌یابی بر اساس میزان تحصیلات.

متغیر گروه‌بندی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	سطح معنی‌داری
زیردیپلم	۲۵	۲/۲۳	۰/۴۵	۷/۱۳۲**	۰/۰۰۲
دیپلم	۲۲	۲/۱۸	۰/۴۲		
دانشگاهی	۲۳	۲/۵۹	۰/۳۴		

نتایج آزمون t نشان می‌دهد که دسترسی به منابع اطلاعاتی حاصل از نمرات کسب شده دو گروه از پرورش دهندگان زن و مرد تفاوت معنی‌دار مشاهده نشد. در ارزیابی اطلاعات حاصل از نمرات کسب شده بین دو گروه از پرورش دهندگان تفاوت معنی‌دار مشاهده نشد. نتایج آزمون t نشان می‌دهد که حفظ اطلاعات حاصل از نمرات کسب شده دو گروه از پرورش دهندگان زن و مرد تفاوت معنی‌دار مشاهده نشد (جدول ۱۱).

جدول ۱۱- مقایسه مؤلفه‌های رفتار اطلاع‌یابی بر اساس جنسیت.

متغیر گروه‌بندی	سطح	گروه‌ها	میانگین	انحراف معیار	آماره t	معنی‌داری
دسترس‌ی به منابع اطلاعاتی	جنس	زن	۲/۱۴	۰/۴۶	-۰/۴۳۸	۰/۶۶۳
		مرد	۲/۲۳	۰/۵۲		
ارزیابی اطلاعات	جنس	زن	۲/۶۸	۰/۵۴	۰/۴۲۵	۰/۶۷۲
		مرد	۲/۵۸	۰/۵۶		
حفظ اطلاعات	جنس	زن	۲/۴۴	۰/۶۴	۰/۱۷۹	۰/۸۵۸
		مرد	۲/۴۹	۰/۲۲		

نتایج حاصل از آزمون F نشان داد که بین امتیاز حاصل شده دسترسی به منابع اطلاعاتی بر اساس میزان تحصیلات افراد تفاوت معنی‌دار در سطح پنج درصد وجود داشت. نتایج حاصل از آزمون F نشان داد که بین امتیاز حاصل شده ارزیابی اطلاعات بر اساس میزان تحصیلات افراد تفاوت معنی‌دار

در سطح یک درصد وجود داشت. نتایج حاصل از آزمون F نشان داد که بین امتیاز حاصل شده حفظ اطلاعات بر اساس میزان تحصیلات افراد تفاوت معنی داری در سطح پنج درصد مشاهده شد (جدول ۱۲).

جدول ۱۲- مقایسه مؤلفه‌های رفتار اطلاع‌یابی بر اساس میزان تحصیلات.

متغیر گروه‌بندی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	سطح معنی داری
دسترسی به منابع اطلاعاتی	۲۵	۲/۰۶	۰/۵۱	۴/۴۱۷*	۰/۰۱۶
	۲۲	۲/۰۲	۰/۴۸		
	۲۳	۲/۳۷	۰/۲۸		
ارزیابی اطلاعات	۲۵	۲/۵۳	۰/۴۶	۹/۷۳۷**	۰/۰۰۰
	۲۲	۲/۴۵	۰/۴۹		
	۲۳	۳/۰۳	۰/۴۹		
حفظ اطلاعات	۲۵	۲/۴۰	۰/۵۱	۳/۵۰*	۰/۰۳۶
	۲۲	۲/۳۱	۰/۵۷		
	۲۳	۲/۷۵	۰/۷۰		

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

پرورش‌دهندگان ماهی در ناحیه مورد مطالعه از طریق گفتگوهای تعهدی، جلسات مذاکره و گفتگوی غیررسمی که کاملاً جنبه محلی و شخصی دارد در مورد تولید ماهی با منابع اطلاعاتی محلی خود اقدام به تبادل و تشریح اطلاعات می‌کنند. دلیل عمده برای انجام این کار می‌تواند اعتبار بسیار بالایی باشد که برای این منبع اطلاعاتی در نظر گرفته می‌شود. از این رو لازم است از راهبرد ارتباطی متقابل بهره‌گرفت زیرا راهبرد ارتباط متقابل باعث تسهیل در انجام مشارکت فعال از سوی پرورش‌دهندگان و تعامل بین پرورش‌دهندگان و کارآمدترین منابع اطلاعاتی می‌گردد. دسترسی پرورش‌دهندگان به منبع اطلاعاتی موثق از جمله تماس با کارکنان بخش ترویج و متخصصان دانشگاهی در حد نسبتاً پایینی قرار داشت. می‌توان با ترتیب دادن یک برنامه منظم تعاملی ما بین پرورش‌دهندگان و افراد مذکور به‌عنوان معتبرترین منبع اطلاعاتی، باعث تقویت این ارتباط شد

و بدین ترتیب بتوان پرورش‌دهندگان را با آخرین دست آوردهای حاصل در عرصه آبی‌پروری آشنا کرد. پرورش‌دهندگان ماهی در ناحیه مورد مطالعه برای نگهداری اطلاعات بیشترین تأکید را بر حفظ اطلاعات اعمال داشتند، که این امر برای حفظ اطلاعات فنی در دراز مدت روش مطلوبی نیست. این امر بدان معنی است که پرورش‌دهندگان با منابع نوشتاری مرتبط که در اختیار کارکنان اداره بخش ترویج آبی‌پروری و یا اساتید دانشگاهی است دسترسی ندارند، از آنجایی که مطالب چاپ شده و نوشته شده معتبرتر و موثق‌تر هستند و به مدت طولانی‌تری قابل نگهداری هستند، و بخش ترویج شیلات باید تلاش کند اطلاعات مورد نیاز آبی‌پروری به شکل مطالب نوشتاری بسیار ساده و پر محتوا به زبان محلی در اختیار پرورش‌دهندگان ماهی قرار گیرد به طوری که آنان قادر باشند آن مطالب را نگهداری کرده و در استفاده آتی از آنها اقدام نمایند.

توزیع مطالب نوشتاری می‌بایست به جای یک رویه نادر تبدیل به یک کار عادی شود. تجزیه و تحلیل روابط بین متغیرهای مستقل فردی و خانوادگی با رفتار اطلاع‌یابی حاکی از آن است که با افزایش سن بر تجارب شغلی پرورش‌دهندگان افزوده شده و این امر سبب بهبود رفتار اطلاع‌یابی آنان می‌شود. همچنین می‌توان نتیجه گرفت که هرچه تعداد افراد خانواده افزایش می‌یابد، هر یک از افراد خانواده سبب ورود اطلاعات مختلف به خانواده می‌شود و هر یک از افراد منبع اطلاعاتی برای پرورش ماهی به حساب می‌آید.

با توجه به این‌که پرورش‌دهندگان تحصیل کرده و بیسواد از نظر رفتار اطلاع‌یابی در سطح یکسانی قرار ندارند می‌توان گفت که حضور در محیط‌های آموزش رسمی توانسته است بر رفتار اطلاع‌یابی کشاورزان مؤثر واقع شود. به دلیل بالا بودن دسترسی به وسایل سمعی و بصری مانند رادیو و تلویزیون و وجود زیرساخت‌های مناسب برای دریافت برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی، این دو منبع اطلاعاتی در میان پرکاربردترین منابع اطلاعاتی نیستند، دلیل این امر را می‌توان عدم وجود برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی مناسب و مقبول پرورش‌دهندگان دانست بنابراین پیشنهاد می‌شود که صدا و سیمای مرکز استان گیلان با همکاری مدیریت ترویج کشاورزی به امر تولید برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی برای پرورش‌دهندگان ماهی بپردازند. با توجه به این‌که پرورش‌دهندگان تحت تاثیر هنجارهای اجتماعی و روابط موجود در اجتماع می‌باشند، ایجاد ارتباط با مسئولین محلی، در مراکز خدمات کشاورزی و استفاده از مسئولین محلی روستا و اعضای تعاونی‌ها به‌عنوان رهبران محلی برای انتقال دانش و

فناوری‌های نوین از جمله راهکارهای پیشنهادی است. در برنامه‌های آموزشی باید بر آموزش جمع خانوار روستایی توجه شود، زیرا اعضای خانواده به‌عنوان منبع اطلاعاتی در بین پرورش‌دهندگان عمل می‌کند.

منابع

1. Qureshi, T.M., Khaqan Zafar, M., and Bashir khan, M. 2008. Information Needs and Information Seeking behavior of Student in Universities of Pakistan. *Journal of applied Science research*, 4(1): 40-47.
2. Pezeshki-Rad, Gh., and Zamani-miyandashti, N. 2005. Information-seeking behavior of Iranian Extension managers and specialists. *Information Research: An International Electronic Journal*, 10(3): 1-15.
3. NARO. (2001). Key findings of agricultural information needs assessment survey. Report of critical activities of NARD Project in sub-counties of Bowman, Nabwera and Nakakseke, NARO, Uganda.
4. Munyasi, J, W., D. Lloyd and Doland, N.J. 2003. Information sources and dispersal channels in the extension of pasture weed management technologies in south- eastern Kenya rangelands. APEN2003.
5. Adhami, A. 2007. Look at the models of information seeking behavior and information seeking behavior on the web. *Research on Information Science and Public Libraries*. No. 3 - 4, 43-51.
6. Sarafizadeh, A. (2008). Management information systems strategic approach. Tehran, Termeh Publication.
7. Mohammadi, D. 2002. Factors affecting information seeking behavior and dissemination of extension staff in Zanjan Province. Master's thesis of agriculture education and extension. Agriculture faculty, Tehran University.
8. Madani, Q., and Aliyad Vaniqi, B. 2007. Information seeking behavior of faculty and university libraries in meeting their information needs. *Journal of Modern Thoughts in Education*. 2(4): 85-99.
9. Noruzi Chakeli, A. 2006. The main factors affecting the foraging behavior information. *Library and Information Science*, 9(1): 144-175.

